

Avustralya bitki ressamlığı

GÜLAY ÖZKÖPRÜLÜ PELİN

KASIMPATLARININ mayıs ayında açtığı, ağustos böceklerinin aralık ayında öttüğü, ondörtbindört-yüzellisekiz endemik bitki türü ile dünyada mega-biyolojik çeşitlilik gösteren onyediden biri Avustralya...

Güney yarımkürede Hint Okyanusu ile Büyük Okyanus arasında yer alan Avustralya, dünyanın en geniş adası, yüz ölçümü ile altıncı büyük ülkesi ve en küçük kıtasıdır.

Bu toprak genişliği ve coğrafi yapısından dolayı ülkede tek bir iklimden söz etmek mümkün değildir. Avustralya'daki bu iklim değişikliği, bitki örtüsüne ayrı bir zenginlik olarak yansımış ve botanik sanat (bitki ressamlığı) bu çeşitliliğin belgelenmesi adına büyük önem kazanmıştır.

Avustralya'da çiçek ressamlığı, bizim geleneksel sanatlarımızda örneklerini gördüğümüz stilize çiçeklerden oluşan çizimlerden ziyade; çiçek, bitki ya da ağacın birebir karakteristik özelliğini ortaya koyan belgelerdir. Asıl amacın kataloglamak olduğu bu eserlerde, bitkiler taksonomik açıdan bütün özellikleri ile betimlenir. Doğa bilimciler ve botanikçiler için son derece önemli olan bu çalışmalarda, sanatçı eskiz çalışmalarına bitkiyi mikroskop altında inceleyerek başlar. Türün yapısal bütün özelliklerini, herhangi bir karışıklığa mahal vermeyecek şekilde, tohum, meyve ve çiçeklerini betimler. Bu betimlemeler, bilimsel olmasının yanı sıra bitkinin bütün güzelliğini vurgulayarak estetik açıdan da ilgi uyandıran bir esere dönüşür. Bu nedenle terim olarak *Çiçek Ressamlığı* teriminden ziyade *Bilimsel Bitki Ressamlığı* terimi daha uygun düşmektedir.

Botanik sanatının yaklaşık üçyüz yıllık bir geçmişi dayandığı Avustralya'ya ilk ayak basan doğa bilimciler,

1770 yılında Kaptan Cook'un Pasifik seferine eşlik eden Joseph Banks ve Daniel Solander'dir. Bu iki botanikçi Avustralya florasının ilk büyük koleksiyonunu oluştururken, grupta sanatçı olarak yer alan Sydney Parkinson da toplanan bitkilerin ilk eskiz çalışmalarını yapmıştır. Parkinson'un sefer boyunca yaptığı altıyüzyetmişdört çizim ve ikiyüzaltmışdokuz bitmiş eser ile bindörtüye yakın yeni türün belgelenmesi, bilimsel anlamda çok büyük bir önem taşımaktadır.

Kaptan James Cook'un ilk Pasifik seferinden günümüze kadar ulaşan bu illüstrasyonlar doğa bilimci Joseph Banks'ın desteği ile yapıldığı için, bugün "Banksian Koleksiyonu" adı altında İngiltere'deki Doğa Tarihi Müzesi'ndedir. Sydney Parkinson'un sekizyüz örnekten oluşan Banks Florası ise 1890 ve 1990 yılları arasında otuzbeş cilt olarak yayınlanmıştır.

1791 yılından, Okyanusya'yı keşfe çıkan, La Pérouse komutasındaki Fransız gemisinde bilim adamları ve doğa bilimciler de yolcular arasında yer almaktaydı. Bu doğa bilimcilerden Labillardière zorlu bir yolculuktan sonra ülkesine dönerek, Avustralya bitkileri hakkında yedi ciltlik bir eser yayınlamıştır. Napolyon'un eşi, Josephine'in desteği ile başta okaliptüs ve akasya türleri olmak üzere yüzden fazla Avustralya bitkisini Paris'te yetiştirmeyi başarmıştır.

Günümüzde Avustralya'da botanik babası olarak bilinen Robert Brown, 1801-1805 yıllarında Avustralya'nın etrafını dolaşmak için yola çıkan Flinder'in gemisine botanik bilimci olarak katılmıştır. Aynı gemide sanatçı olarak seyahat eden Ferdinand Baur ile beraber üçbindokuzyüz numune toplamışlardır. Topladıkları bu numunelerin binyediyüz türü ve yüz kırk cinsi daha önce bilimsel olarak tanımlanmamıştı.

(üst) Bank's koleksiyonundan,
(orta) Gyema Zambagi,
(alt) Banksia serrata.

Kraliyet Botanik Bahçesi, Sidney.

Topladığı malzemeler üzerinde çalışmak için İngiltere'ye dönen Brown, Sir Joseph Banks'ın kütüphanecisi olmuştur. 1810 yılında da Avustralya florası hakkında yaptığı ilk sistemli çalışmayı yayınlamıştır.

XIX. yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde o dönemin Avustralya'sının erkek egemen bilim dünyasında öne çıkan Helena ve Harriet Scott adlı kız kardeşleri görüyoruz. 1846 yılında ailenin Sidney'in dışında, kuzeydeki Ash adasına taşınması bu iki genç kızın hayatının dönüm noktası olmuştur. Böcekbilimci olan babalarının araştırmalarına yardım ederek başladıkları çalışmalarına, yaklaşık yirmi yıl boyunca adadaki bitki ve hayvan türlerini suluboya ile yaptıkları illüstrasyonlarla kayıt altına alarak devam etmişlerdir. Daha sonra özellikle kelebekler üzerinde yoğunlaşan kız kardeşler, Avustralya'nın ilk profesyonel kadın illüstratörleridir.

Zamanla bilimsel olarak belge niteliği taşımasının yanı sıra çiçek ressamlığının basılı örnekleri Noel ve Yeni Yıl kutlama kartlarından posta pullarına kadar pek çok alanda günlük hayatta yer edinmiştir.

"Avustralya Yabanî Çiçekleri" konulu olarak, 1879 yılında ilk kez Sidney'de basılan Yeni Yıl kutlama kartları, doğa tarihi illüstratörü Scott kardeşlerden Helena Scott'un eserlerinden oluşmaktaydı.

1881 yılında kurulan iki matbaa, aynı yıl orijinal Avustralya çiçekleri konulu, iki tebrik kartı yarışması düzenlemiştir. Yarışmaların düzenlenmesindeki amaç; o dönemde İngiltere'ye gönderilen tebrik kartlarında, Avustralya'ya özgü çiçek ve manzaraların güzelliklerinin paylaşılmasıydı.

XIX. yüzyılın sonlarında, İrlanda asıllı profesyonel topograf, amatör kuş ve bitki bilimci Robert David Fitzgerald'ın özellikle orkideler üzerine

Ferdinand hakeifolia.

yaptığı çalışmalar öne çıkmaktadır. Lord Howe adasında keşfettiği bir tür *Dracophyllum fitzgeraldii* F. Muell adı ile anılmaktadır.

XX. yüzyıl başlarında ise Margaret Lilian Flockton'un, "Avustralya Orman Bitkileri" üzerine yaptığı çalışmalar dikkat çekicidir. Londra'da taş baskı eğitimi alan sanatçı, çalışmalarına taş baskı ve suluboya ile devam etmiştir. 1895 yılında, Yeni Güney Galler Eyaleti Sanat Galerisi'nin siparişi üzerine "Waratah" çiçeğini suluboya tekniği ile çalışmıştır. Botanik sanatına yaptığı katkılardan dolayı, birkaç tür Flockton'un adı ile anılmaktadır. Örneğin: *Eucalyptus Flocktoniae*, *Acacia Flocktoniae* ve *Olearia Flocktoniae* gibi.

Margaret Lilian Flockton, Sidney şehir merkezinde 1816 yılında açılan Kraliyet Botanik Bahçesi'ne atanan ilk botanik illüstratördür.

Avustralya'nın en eski bilim enstitüsü olan ve geçtiğimiz yıl ikiyüzdüncü

yaşını kutlayan Sidney Kraliyet Botanik Bahçesi, aynı zamanda, dünyadaki en önemli botanik tarihi kuruluştur. Bu kuruluş aynı zamanda Avustralya Botanik Sanat Derneği'ni de bünyesinde barındırmaktadır.

Günümüzde botanik sanatına gönül veren, profesyonel ve amatör bitki ressamlarını çatısı altında toplayan, Avustralya Botanik Sanat Derneği (BASA), herhangi bir kâr amacı gütmeyen, Avustralya'da botanik sanatın gelişmesi için her seviyeden kurslar ve etkinlikler düzenleyen bağımsız bir dernektir. BASA, her yıl üye sanatçılar ile birlikte, başta Sidney ve Melbourne olmak üzere farklı şehirlerde sergiler organize etmekte ve Margaret Flockton anısına da ödüllü bir yarışma düzenlemektedir.

Her ne kadar iklim, tropikal iklimden Akdeniz iklimine, okyanus ikliminden çöl iklimine değişiklik gösterse de şehirleşmenin yoğun olduğu, ılıman iklime sahip, kıyı kesimlerde parklar ve bahçeler günlük hayatın vazgeçilmezidir. Nitekim Sidney Kraliyet Botanik Bahçesi de otuz hektarlık yüzölçümü ile şehrin tam ortasında, gökdelenler arasında yer almaktadır.

Modern şehir hayatı ile ayrılmaz bir bütün olan parklar, ağaçlar, çiçeklerden oluşan ve açık hava aktivitelerinin bol olduğu bir yaşam tarzına sahip Avustralya'da millî parkların dışında toplam yüz kırk tane daha botanik bahçesi vardır.

Bunlardan başkent Canberra'da bulunan Avustralya Botanik Bahçesi, ülkeye özgü bütün endemik türleri barındırmasının yanı sıra dünyanın her yerinden örneklerle de ev sahipliği yapmaktadır. Bu bahçeler bilimsel ve sanatsal çalışma yapmanın dışında düzenlenen etkinliklerle de yıl boyunca halkın da ilgi odağıdır.

Altı eyalet ve iki bölge yönetiminin olduğu Avustralya'da her bir eyalet ve bölgeyi ayrı bir çiçek sembolize eder. Ülkenin simgesi ise 1912'den beri Avustralya'nın armasında yer alan sarı renkli "Altın Akasya"dır ve 1988'de de resmî çiçek arması olarak ilan edilmiştir. Altın renkli akasya Avustralya kültüründe ayrı bir öneme sahiptir. Şiirlere ve çocuk kitaplarına da konu

Sydney Parkinson.

olan Altın Akasya, Kuzey Yarımküre'ye sonbahar geldiğinde, Güney Yarımküre'de bulunan Avustralya için ilkbaharın müjdecisidir.

Çiçeklerin bu kadar büyük bir ilgi gördüğü Avustralya'da, botanik sanat uygulamalarını ev eşyalarından hediyelik eşyalara kadar çok geniş bir yelpazede görmek mümkündür. Bugün tanımlanmış yirmidörtbin tür bitki Avustralya'nın en büyük hazinelerinden biridir.

KAYNAKLAR
www.nhm.ac.uk
www.anbg.gov.au
www.botanicalartsocietyaustralia.com